

ДУШАН ПРОРОКОВИЋ*

Институт за међународну политику и
привреду
Београд

УДК 314:314.113

Оригиналан научни рад

Примљен: 15.08.2017

Одобрен: 05.09.2017

Страна: 175-184

ДЕМОГРАФСКИ ТРЕНДОВИ У ЕВРОПСКИМ ДРЖАВАМА: КА ДЕПОПУЛАЦИЈИ ПЕРИФЕРИЈЕ КОНТИНЕНТА

Сажетак: Према најновијим проценама УН број становника Европе ће континуално опадати у наредним деценијама. Посматрајући постојеће показатеље може се закључити како ће се овај тренд променити тек после 2150. године када ће доћи до почетка увећавања популације. Претходне прогнозе ове врсте се нису показале поузданим, али су представљени подаци у сваком погледу алармантни. Насупрот смањивању броја становника европских држава, у осталим деловима света, а пре свега у Африци, број становника ће се непрестано увећавати. То води ка прављењу новог (дис)баланса између Глобалног севера и Глобалног југа, са свим последицама који такав однос са собом доноси. Посебно су угрожене земље „европске периферије“ у којима се поред смањених стопа наталитета уочава и све негативнији миграциони салдо услед емигрирања (млађег) становништва ка развијенијем западним државама. Становништво из балканских и источноевропских држава у одређеној мери представља „популациону резерву“ за западноевропске земље, које њиховим прихватањем и интеграцијом компензују сопствене демографске губитке. Такав процес отвара питање будућности европске периферије, која већ у наредним годинама може бити изложена убрзаној депопулацији. Рад се састоји из четири дела. Први део је уводни, у њему се описују актуелна демографска кретања у европским државама и пореде са примерима из европског окружења. У другом делу се посебан осврт прави на европске државе које се већ сусрећу да самњивањем броја становника. Трећи део је посвећен објашњавању демографских процеса у земљама Глобалног југа које су географски најближе Европи. Закључна разматрања су представљена у завршном, четвртном делу.

Кључне речи: демографија, Европа, Балкан, Источна Европа, Глобални север, Глобални југ, депопулација

Увод

Светска популација се континуално увећава. Процењује се да је 1900. године на свету живело око 1.65 милијарди становника, 1950. око 2.52 мили-

* dusan@diplomacy.bg.ac.rs

јарде, да би 2000. тај број досегао 6.1 милијарди. (Caselli et al., 2005: 42) УН су 2015. године обзнаниле да је у том тренутку број становника планете износио 7.35 милијарди, а да би до 2050. године, пратећи постојеће индикаторе и трендове могао нарасти до 9.72 милијарди. (UN, 2015: 1) Као и у остатку света, током XX века се становништво европских држава увећавало. Међутим, уколико тај раст упоредимо са осталим деловима света, видећемо да је он пропорционално вишеструко мањи него у другим случајевима. Аустроугарска је 1900. године имала око 51.35 милиона становника (Madison, 2003: 26-8), док данас цео тај простор који обухвата територије држава Аустрије, Мађарске, Словачке, Чешке, Словеније, Хрватске, те делове Пољске, Украјине, Румуније, Србије и Италије насељава 61.14 милиона људи.¹ Са друге стране, на почетку XX века Отоманска царевина је бројала око 20.89 милиона становника (Karpat, 2002: 766), у периоду када су јој припадале територије данашњих независних држава – Ирака, Либана, Сирије, Палестине, Јордана, Израела и балканских земаља – Албаније, (БЈР) Македоније и БиХ, укључујући још и подручја Синаја (данас део Египта), северне Грчке са седиштем у Солуну, Косова, Метохије и Новопазарског санџака, док на овом простору данас живи 179.21 милион становника. Пре једног века је, дакле, Двојну монархију насељавао троструко већи број становника него османлијску империју, али је, посматрајући идентичне географске области данас, стање сасвим промењено, те у некадашњим отоманским поседима живи скоро три пута више људи него на подручју некада најважније средњоевропске земље. За разлику од „аустроугарског простора“, на ком је забележен стогодишњи раст броја становника за свега око 20%, у неким другим европским државама је он био значајно виши. У Русији, која је почетком XX века обухватала готово све данашње постсовјетске независне државе (изузимајући западни део Украјине и поједине, просторно мање области на Балтику), највећи део Пољске и целокупну Финску, је живело 136.35 милиона становника, док је данас тај број на овом подручју 291.81 милион, што је повећање од преко два пута. У Великој Британији и Француској се популација увећала са око 38 милиона 1900. године на 64.71, односно 64.39 милиона у 2015. години, у Италији се у посматраном периоду готово дуплирала са 32 на 59.8 милиона, у Шпанији са 18.52 на 46.12 милиона, а у Холандији утростручила са 5.61 на 17.13 милиона. Међутим, такав раст је био значајно спорији него другде. Истовремено, број становника Марока се учетворостручио са 8.1 милиона на 34.37, Алжира и Туниса удесетостручио са 4 и 1.89 милиона на 39.66 и 11.25 милиона, у Египту је он већи за преко једанаест пута (порастао са 8 на 91.5 милиона), а рекорд је постигнут у Абисинији, данашњој Етиопији, где је популација нарасла за невероватних двадесетпет пута (са 4 на 99.39 милиона). Брже него у европским земљама број становника

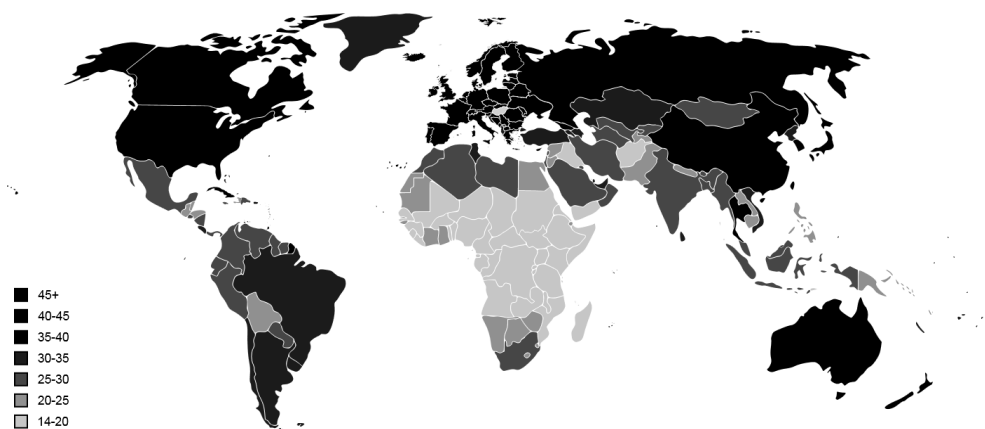
¹ За одређивање броја становника коришћени су статистички подаци који се тичу некадашњих делова Аустроугарске и то: у Пољској Поткарпатског и Малопољског војводства; у Румунији жупанија – Клуж, Тимиш, Брашов, Марамуреш, Арад, Сибиу, Хунедоара, Сату маре, Алба, Караш-Северин, Бихор, Салаж, Бистрица, Сучеава и Муреш; у Украјини области – Закарпатске, Львовске, Ивано-Франковске и Чернивачке (Буковина); у Италији региона Фријули-Венеција-Ђулија са седиштем у Трсту; у Србији АП Војводине.

се повећавао и у некадашњим европским колонијама – САД, Канади и Аустралији, у којима су гро популације управо сачињавали Европљани (у САД број становника је порастао са 75.99 на 325.15 милиона, у Канади са 5.5 на 36.57 милиона, а у Аустралији са 4 на 24.49 милиона)². Ово је један од разлога и због ког је број становника Европе спорије растао, пошто се део популације одлучио на прекоокеанску емиграцију, мада свакако није најважнији. Европско становништво се, дакле, увећавало, али несразмерно нижим стопама него у државама непосредног окружења – на Блиском истоку и у северној Африци. Такви трендови су узроковали и да европско становништво постаје временом просечно старије него популација у другим деловима света. У овом раду се разматра какве последице то може оставити, а за анализу се користи последња процена УН о демографским трендовима у глобалним оквирима.

Демографска кретања у европским државама

Становништво европских држава је просечно старије него у осталим деловима света. На Карти 1. је приказана просечна старост становништва по државама и може се јасно видети разлика између европских и афричких држава.

Карта 1: *Просечна старост становништва по државама*

(према: CIA, 2016)

Старење популације се неповољно одражава на стопе фертилитета, пошто се репродуктивна база сужава. Према подацима које презентују УН, израђене су Карта 2. и Табела 1. на којима су приказане просечне стопе фертилитета по државама. Док у европским државама (изузимајући Француску) број рођене деце по жени варира од 1-2, у највећем броју афричких земаља се креће од 4-6, а у блискоисточним од 2-4.

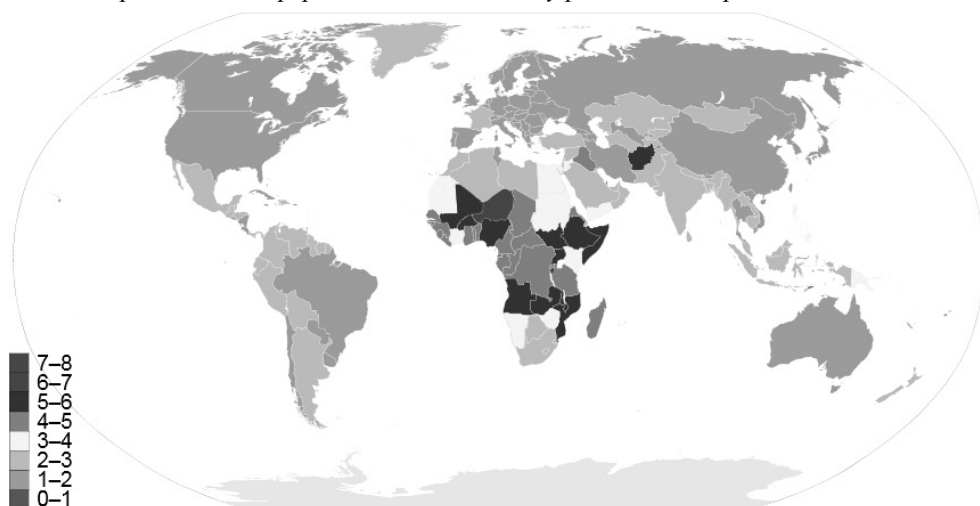
² Процене броја становника по државама за 1900. годину су узимане према подацима које нуди Ангус Мадисон у својој студији, а за 2015. годину према подацима УН.

Табела 1: Државе са највишом стопом рађања (број деце на једну жену)
(UN, 2015: 38-42)

2010-2015	Σ	2025-2030	Σ	2045-2050	Σ
Нигер	7.63	Нигер	6.68	Нигер	4.87
Сомалија	6.61	Сомалија	5.22	Сомалија	3.79
Мали	6.35	Мали	5.03	Замбија	3.73
Чад	6.31	Ангола	4.98	Бурунди	3.69
Ангола	6.20	Бурунди	4.89	Ангола	3.64
Конго	6.15	Гамбија	4.87	Нигерија	3.59
Бурунди	6.08	Чад	4.85	Мали	3.57
Уганда	5.91	ДР Конго	4.77	Гамбија	3.48
Ист. Тимор	5.91	Нигерија	4.74	Чад	3.46

Разлог због ког се Француска разликује јесте делимично и агресивна демографска политика која је у овој држави вођена од седамдесетих година XX века, која је подразумевала многе бенефиције за многодетне породице (са троје и више деце), али и висока стопа фертилитета код имигрантских породица. Старење становништва и смањивање стопе фертилитета довешће до смањивања броја становника већине европских држава у наредним деценијама. Према подацима које анализира Валтер Лакер (Walter Laquer) становништво Француске ће се до 2050. године смањити на 55 милиона, тако да ће пад броја становника бити мање изражен него у другим државама. (Laquer, 2008: 32)

Карта 2: Стопа фертилитета по жени у различитим државама света

(према: CIA, 2016)

Услед релативно нижих стопа фертилитета број становника ће опадати и у осталим највећим европским државама. Тако ће до 2050. године становништво Велике Британије спасти на 53 милиона, Немачке на 61 милион, Италије на

37 милиона, а Шпаније на 28 милиона. (Laquer, 2008: 32) За разлику од тога, број становника у афричким и блискоисточним државама ће расти.

Наведена поређења су важна, јер се тако могу свеобухватно сагледати даљи правци развоја по овом питању. Демографска предвиђања се не показују увек сасвим тачним. Песимистичне прогнозе које износи Валтер Лакер се не морају остварити. Упоређујући његове процене са онима које представљају УН, може се видети како су његова предвиђања претерана.

Табела 2: *Предвиђени популациони трендови у европским државама од 2015-2100. год. у хиљадама (UN, 2015: 13-22)*

држава	2015	2050	2100	држава	2015	2050	2100
Албанија	2897	2710	1755	Македонија	2078	1938	1487
Азербејџан	9754	10963	9636	Молдавија	4069	3243	1856
Аустрија	8545	8846	8335	Немачка	80689	74513	63244
Белгија	11299	12527	13210	Норвешка	5211	6658	7845
Белорусија	9496	8125	6916	Пољска	38612	33136	22289
БиХ	3810	3069	1919	Португал	10350	9216	7407
Бугарска	7150	5154	3406	Румунија	19511	15207	10700
В. Британија	64716	75361	82370	Русија	143457	128599	117445
Грузија	4000	3483	2438	Словачка	5426	4892	3732
Грчка	10955	9705	7393	Словенија	2068	1942	1693
Данска	5669	6299	6838	Србија	8851	7331	5334
Естонија	1313	1129	904	Украјина	44824	35117	26400
Ирска	4688	5789	6732	Финска	5503	5752	5857
Исланд	329	389	384	Француска	64395	71137	75998
Италија	59798	56513	49647	Хрватска	4240	3554	2615
Јерменија	3018	2729	1793	Црна Гора	626	574	437
Летонија	1971	1593	1278	Чешка	10543	9965	8774
Литванија	2878	2375	2013	Швајцарска	8299	10019	11245
Луксембург	567	803	1030	Шведска	9779	11881	14470
Мађарска	9855	8318	6506	Шпанија	46122	44840	38337

У Табели 2. се може уочити како ће популација четири земље до 2050. године благо расти (до 10%) – Белгије, Данске, Исланда и Француске, у шест држава ће пораст бити значајнији (и до 20%) – у Великој Британији, Ирској, Луксембургу, Норвешкој, Швајцарској и Шведској, а у Азербејџану, Аустрији и Финској ће стагнирати. За разлику од Лакера, експери УН су укалкулисали и миграциона салда, па ће због тога, упркос ниским стопама фертилитета, број становника наведених држава остајати исти или се повећавати. Такође, приметно је и да ће од општег континенталног тренда бити изузете земље у којима живи значајан број емиграната из муслиманских држава, екваторијалне Африке и Индије. Етничка и религијска структура становништва највећих европских земаља ће се мењати. Истраживачи из америчког „Пју центра“ наводе да ће Француска и Белгија до 2030. године постати девета, односно десета европска држава са највећим процентом муслимана у укупном броју становника. Из Табеле 3. се може видети и да су те две западноевропске земље једине међу

Душан Пророковић, Демографски трендови у европским државама: ка депопулацији ... десет наведених које нису имале мулсиманске заједнице на својој територији све до шездесетих година XX века, за разлику од осталих, у којима је мухамеданско становништво историјска категорија са вишевековном традицијом.

Табела бр.3: *Европске земље са највећим процентом муслимана 2030. год. (Pew, 2011)*

#	ентитет	%		ентитет	%
1	Косово (<i>ентитет</i>) ³	93.5	6	Бугарска	15.7
2	Албанија	83.2	7	Русија	14.4
3	БиХ	42.7	8	Грузија	11.5
4	Македонија	40.3	9	Француска	10.3
5	Црна Гора	21.5	10	Белгија	10.2

Прилив имиграната, дакле, обезбеђује стагнацију или раст популације, те се зато показатељи за поједине западноевропске земље разликују. Међутим, проблематично је што се предвиђа да ће међу 43 земље у којима ће се до 2050. године смањити број становника наћи чак 28 европских, што је приказано у Табели 4.

Табела 4: *Европске земље које ће имати пад броја становника до 2050. године (UN, 2015: 26)⁴*

▼	држава	%	- Σ	▼	држава	%	- Σ
1	Бугарска	-27.9	1.996.000	15	Грчка	-11.4	1.249.000
2	Румунија	-22.1	4.305.000	16	Португал	-11.0	1.134.00
3	Украјина	-21.7	9.707.000	17	Русија	-10.4	14.858.000
4	Молдавија	-20.3	806.000	18	Словачка	-9.8	534.000
5	БиХ	-19.5	742.000	19	Јерменија	-9.6	289.000
6	Летонија	-19.1	377.000	20	Црна Гора	-8.2	51.000
7	Литванија	-17.5	503.000	21	Немачка	-7.1	6.176.000
8	Србија	-17.2	1.520.000	22	Македонија	-6.8	141.000
9	Хрватска	-16.2	686.000	23	Албанија	-6.4	186.000
10	Мађарска	-15.6	1.537.000	24	Словенија	-6.1	126.000
11	Белорусија	-14.4	1.371.000	25	Италија	-5.5	3.285.000
12	Пољска	-14.2	5.475.000	26	Чешка	-5.5	578.000
13	Естонија	-14.0	184.000	27	Шпанија	-2.8	1.282.000
14	Грузија	-12.9	517.000	28	Малта	-1.8	8.000

Посматрајући апсолутне износе, највећи пад ће бити забележен у Русији која ће изгубити 14.85 милиона, Немачкој – 6.17, Пољској – 5.47 и Италији 3.28 милиона становника, а пример за себе је Украјина, јер ће се у њој популација смањити за невероватних 9.7 милиона. Сагледавајући релативне показатеље, Украјина ће уз Румунију, Молдавију, БиХ и Летонију имати за петину

³ У истраживању „Пју центра“ које се цитира Косово се посматра као засебна држава. С обзиром да је статусно питање такозване „Републике Косово“ нерешено, а начин како је проглашена и од стране појединих држава призната једнострано проглашена независност спорна, у табели се Косово наводи као засебан ентитет, али не и као држава.

⁴ Поређане према од највиших према најнижем процентуалном паду

мање становника, Литванија, Србија и Хрватска за шестину, а Мађарска, Белорусија, Пољска и Естонија за седмину. Рекордер је Бугарска, која ће у наредних три и по деценије остати без 27.9% становништва. Приметно је да депопулација највише прети источноевропским државама. Не постоји ниједна земља у овом делу света која се неће суочити са проблемом смањивања броја становника. До тога долази због истог проблема који мучи све европске народе – ниских стопа наталитета, али и због све интензивнијег иселавања становништва ка западноевропским земљама. Западноевропске државе не могу одржати високе стопе економског раста са постојећим демографским показатељима, а то се пре свега односи на Немачку. Због тога се може претпоставити да ће западноевропске државе подстицати даље миграције из источноевропских земаља како би смањиле сопствене демографске губитке и тако одржале висок ниво економских активности у наредним деценијама. У таквим околностима, садашња процена да ће 19 источноевропских земаља, географски лоцираних од Летоније, Естоније и Литваније на северу до Албаније и Грчке на југу, те од Чешке на западу до Белорусије и Украјине на истоку изгубити преко 32 милиона становника до 2050. године може бити и потцењена.

Демографска експлозија на Глобалном југу

Као што је већ у претходним деловима рада констатовано, насупрот стању у европским земљама, у државама Глобалног југа долази до својеврсне „демографске експлозије“. У циљу истраживања ће бити представени само показатељи за државе из ближег европског окружења, из региона Блиског истока и северне Африке. Изузимајући Либан, ни у једном другом случају се не предвиђа смањивање броја становника до 2050. године у овим деловима света. Чак и када је о Либану реч, до депопулације долази због великог иселавања, пошто је то држава која, процентуално посматрано у односу на број становника у земљи, има једну од највећих дијаспора на свету. У Табели 5. је приказано како се предвиђа раст становништва блискоисточних земаља и може се приметити да оно што се у Европи сматра за релативно „виши раст“ (од 10-20%), овде представља релативно „благ раст“. Број становника Саудијске Арабије ће порастаи за 1.5 пут, Јордана за 1.75, Палестине за 2.1, а Ирака за 2.3 пута за само три и по деценије. Популација Ирака би тако могла да се увећа за чак 47 милиона. Али, и ове стопе раста остају ниже у односу на северноафричке државе (Табела 6). Ако се процене УН покажу тачним, у истом временском интервалу становништво Египта ће се увећати за 59.6, а Етиопије за невероватних 89 милиона становника, док ће се популације Јужног Судана, Мауританије и Судана дуплирати, Малија и Чада повећати за 2.5, а Нигера за 3.6 пута. Средином века би, тако, само Етиопија имала приближно исти број становника као Немачка, Француска и Пољска заједно.

Табела 5: *Предвиђени популациони трендови у блискоисточним државама од 2015-2100. год. у хиљадама (UN, 2015: 13-22)*

држава	2015	2050	2100	држава	2015	2050	2100
Бахреин	1377	1822	1602	Либан	5851	5610	4741
Израел	8064	12610	17285	Оман	4491	5844	5751
Ирак	36423	83652	163905	Палестина	4668	9791	15516
Иран	79109	92219	69637	С. Арабија	31540	46059	47586
Јемен	26832	47170	50826	Сирија	18502	34902	38098
Јордан	7595	11717	14147	Турска	78666	95819	87983
Катар	2235	3205	3170	УАЕ	9157	12789	13389

Табела 6: *Предвиђени популациони трендови у северноафричким државама од 2015-2100. год. у хиљадама (UN, 2015: 13-22)*

држава	2015	2050	2100	држава	2015	2050	2100
Алжир	39667	56461	61060	Мароко	34378	43496	40888
Египат	91508	151111	200802	Мауританија	4068	8049	13059
Еритреја	5228	10421	15616	Нигер	19899	72238	209334
Етиопија	99391	188455	242644	Судан	40235	80284	127138
Јуж.Судан	12340	25855	41752	Тунис	11254	13476	12494
Либија	6278	8375	8144	Чад	14037	35131	68927
Мали	17600	45404	92981	Џибути	888	1186	1126

Готово невероватно делују и предвиђања за земље екваторијалне Африке, јер би према овим проценама број становника Обале Слоноваче са садашњих 22.7 милиона могао до 2100. године порасти на 101.15 милиона, ДР Конга са 77.2 на 388.7, Гане са 27.4 на 73.1, Гвинеје са 12.6 на 49.1, а Сенегала са 15.1 на 75 милиона. Најмногољуднија афричка држава Нигерија би са 182.2 милиона 2015. године порасла на 398.5 милиона 2050. односно 752.2 милиона 2100. Само Нигерија би имала на крају века готово двоструко већу популацију од целе Европе (не рачунајући Русију).

Наравно, треба поново подвући да се демографске процене не показују увек тачним. Горан Пенев упозорава како су УН, користећи исту методологију као и данас, 1990. године предвиделе да ће 2015. године Западна Европа имати између 366 и 396 милиона становника. Међутим, тај број је данас 415 милиона! Исто тако, „за Албанију је предвиђено да ће 2015. године имати 4,7 милиона становника (сада има мање од 2,9 милиона). Слично је и са Румунијом – за 2015. процењено је укупно становништво од 25 милиона, а та земља данас има мање од 20 милиона.“ (Радивојша, 2015: 4) Ипак, треба подвући и да су уочени (мега)трендови, посматрано са аспекта европских држава – забрињавајући. Удео становништва европских земаља у укупној светској популацији ће се и даље смањивати и то ће се, према истраживању УН, наставити током целог двадесетпрвог века. Насупрот томе, број становника блискоисточних држава ће расти, а афричких експоненцијално расти, што ће стварати сасвим нови демографски баланс у медитеранском басену.

Безбедност Европе и депопулација периферије

Разлози почетка масовних миграција од блискоисточних и афричких држава ка Европи су бројни, али је један од важнијих свакако и промена „демографског баланса“. Становништво Европе је све старије и све малобројније, док се у непосредном европском окружењу одигравају сасвим другачији процеси. Популација Европи „најближег дела Глобалног југа“ је све бројније и посматрајући просечну старост неупоредиво млађе. Лош економско-социјални амбијент у низу земаља Глобалног југа, бесперспективност и мале наднице, мотивишу младо становништво на покрет и миграције ка развијеном и богатом Глобалном северу. Анализирајући предвиђања УН о демографским кретањима до 2050. и 2100. године може се закључити да смо тек на почетку овог процеса. Притисак младог становништва са Глобалног југа ће се повећавати на европске земље. Томе ће посебно бити изложена периферија европског континента. Са једне стране, ниске стопе наталитета доводе до популационе осеке на континенталној периферији, док, са друге стране, тај процес поспешују и све масовније миграције ка западноевропским државама. Ово је посебно приметно у источној Европи. Привлачењем источноевропске радне снаге Западна Европа компензује своје демографске губитке, али истовремено убрзава депопулацију граничног простора ка Африци и Блиском истоку. Шпанија и Португал су 2015. године имале 56.4 милиона становника, док су Тунис, Алжир и Мароко бројали 85.18 милиона. До 2050. године овај однос ће бити 114.4:56.51, а 2100. године 114.4:45.73. Три земље северозападне Африке су 2015. године имале 1.51 пут већу популацију од две јужноевропске, а до краја века ће тај однос бити 1:2.5. Још драстичнији су поређења Италије са североисточном Африком и југоисточне Европе са источномедитеранским појасом Блиског истока. Док данас Италија има 59.79 милиона становника наспрам 97.7 у Либији и Египту (1:1.63), 2050. године ће то бити 56.51:159.48 (1:2.8), а 2100. године 49.64:208.95 (1:4.21). На територији која обухвата тринаест држава југоисточне Европе (Албанију, Бугарску, БиХ, Грчку, Мађарску, Македонију, Молдавију, Румунију, Словенију, Србију, Украјину, Хрватску и Црну Гору) 2015. године је живело 120.93 милиона становника, а у шест географски најближих земаља Блиског истока (Ирака, Јордана, Либана, Палестине, Сирије и Турске) 151.7 милиона (однос 1:1.25). Износи ће се до 2050. године драматично променити па ће то бити 97.86 милиона наспрам 241.49 милиона (1:2.46), а 2100. године 71.5 насупрот 324.4 милиона (1:4.53). Популациони притисак ће током времена постајати све снажнији и он ће се највише примећивати на простору југоисточне Европе, европској периферији која је изложена рапидној депопулацији, а истовремено се налази и на континенталној мигрантској рути. Ово је прворазредни изазов не само за државе југоситочне Европе, већ за континент у целини. Решавајући сопствене проблеме узроковане негативним демографским трендовима, остављајући земље југоисточне периферије у „предворју европског благостања“ и подстичући миграције младог, радно способног становништва ка западноевропском тржишту рада, најбогатије и најважније европске државе убрзавају депопулацију граничног појаса ка Блиском истоку и се-

вероисточној Африци, и то у тренутку док се у тим деловима света одиграва демографска експлозија. Оријентисана на успоравање мигрантских таласа ка својим обалама, ЕУ је предузела низ мера које треба да отежају пролазак људи од блискоисточног и северноафричког појаса ка Европи, али је, посматрајући предвиђања УН, то апсолутно недовољно да би се на дуги рок уочени проблем решио. За сада, решења за нема. Овим радом се указује да је то једно од питања важних за европску безбедност, али пре свега за безбедност земаља „европске периферије“. У најгорој варијанти, уколико не буде свеобухватних решења која ће зауставити процес катастрофалне депопулације европске периферије, будуће миграције неће имати ко да зауставља, па ће се, последично, и нова „цивилизацијска граница“ Запада померити северно.

Литература:

1. Caselli, Graziella, Gillaume Wunsch; Jacques Vallin (2005) *Demography: Analysis and Synthesis, Four Volume Set: A Treatise in Population*, Academic Press, New York..
2. CIA (2016) „World Factbook“, Washington D.C., <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/rp.html>
3. Karpat, Kemal (2002) *Studies on Ottoman social and political history*, University of Wisconsin Press, Madison.
4. Laquer, Walter (2008) *Posljednji dani Europe: epitaf za jedan stari kontinent*, Prometej, Zagreb.
5. Maddison, Angus (2003) *The World Economy. Historical Statistics*, OECD, Paris.
6. Pew (2011) „The Future of the Global Muslim Population“, Pew Research Center's Forum on Religion&Public Life, Washington D.C., <http://www.pewforum.org/2011/01/27/the-future-of-the-global-muslim-population/>
7. Radivojša, Branislav (2015) „Tri mape za dve Evrope“, *Politika*, 4. maj 2015, str. 4.
8. UN (2015) *World Population Prospects: The 2015 Revision, Key Findings and Advance Tables*, Working Paper No ESA/P/WP.241, New York.

DEMOGRAPHIC TRENDS IN EUROPEAN COUNTRIES: MOVING TOWARD DEPOPULATION OF THE CONTINENTAL PERIPHERIA

Summary: According to the latest UN estimates, the number of Europeans will decline continuously in the coming decades. Looking at the existing indicators, it can be concluded that this trend will change after 2150, when the population will start to increase. Contrary to the reduction of the population of European countries, in other parts of the World (above all in Africa), the population will constantly increase. This leads us to the creation of a new demographic (dis)balance between the Global North and the Global South. Especially vulnerable are the countries of the „European periphery“. European periphery (South-East European countries) will be exposed to accelerated depopulation in the coming years. It is a important threat not only for national security of those states, but for Europe as well.

Key words: demography, Europe, Balkans, Eastern Europe, Global North, Global South, Depopulation